

УДК 347.73:336

Плехов Максим Вікторович

*викладач кафедри адміністративного права та процесу, фінансового і інформаційного права
Львівський університет бізнесу та права*

Pliekhov Maksym

*Lecturer at the Department of Administrative Law and Process, Financial and Information Law
Lviv University of Business and Law*

ORCID: 0009-0000-0608-9630

DOI: 10.25313/2520-2308-2024-3-9695

ПОНЯТТЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ CONCEPT, CLASSIFICATION AND FEATURES OF FINANCIAL OFFENSES

Анотація. У статті досліджено поняття, класифікацію та особливості фінансових правопорушень. Відзначено, що фінансове право впливає на суспільні відносини, встановлюючи права та обов'язки між залученими особами та забезпечуючи їх реалізацію через можливі державно-правові обмеження щодо запланованого формування, розподілу та використання державою централізованих і децентралізованих ресурсів. Зауважено, що об'єктивна сторона фінансового правопорушення – це встановлена фінансово-правовими нормами сукупність ознак, що характеризують зовнішнє вираження протиправної поведінки та достатні для кваліфікації діяння як фінансове правопорушення. Констатовано, що фінансові правопорушення є одним із багатьох правопорушень, визначення фінансових правопорушень має містити як загальні, так і специфічні ознаки, властиві всім правопорушенням. Наголошено, що предметом фінансових правопорушень є певні правовідносини, які охороняються нормами фінансового права та гарантуються фінансово-правовою відповідальністю. Встановлено, що юридичний склад фінансових правопорушень виявляє свою специфіку та відмінності від структури інших видів правопорушень у тому, що суб'єктами злочинів можуть бути не лише фізичні, а і юридичні особи. З'ясовано, що підставою для виділення фінансового правопорушення як самостійного юридичного правопорушення насамперед можуть бути реквізити фінансових правовідносин, що є предметом правопорушення. Виявлено, що ознаки фінансового правопорушення повинні бути врегульовані законом, а кваліфікація протиправних дій, тобто аналіз і порівняння протиправних дій з вимогами правових норм, дозволяє зробити висновок про наявність у поведінці суб'єкта ознак фінансового правопорушення. Зауважено, що наявність фінансового правопорушення є підставою для визнання діяння фінансовим, що є підставою для застосування фінансово-правових санкцій, тобто основною правовою підставою притягнення суб'єкта фінансових правовідносин до фінансово-правової відповідальності є наявність у делікті сукупності суб'єктивних та об'єктивних проявів. У перспективі рекомендуємо дослідити особливості контролю у сфері запобігання фінансовим правопорушенням.

Ключові слова: фінансове право, юридична відповідальність, фінансове правопорушення, дія, бездіяльність, делікт, фінансове законодавство України.

Summary. The article examines the concepts, classification and features of financial offenses. It is noted that financial law influences public relations, establishing rights and obligations between the parties involved and ensuring their implementation through possible state legal restrictions on the planned formation, distribution and use of centralized and decentralized resources by the state. It is noted that the objective side of a financial offense is a set of signs established by financial and legal norms that characterize the external expression of illegal behavior and are sufficient to qualify the action as a financial offense. It has been stated that financial offenses are one of many offenses; the definition of financial offenses should contain both general and specific features inherent in all offenses. It is noted that the subject of financial offenses are certain legal relations that are protected by the rules of financial law and guaranteed by financial and legal responsibility. It has been established that the legal composition of financial offenses reveals its specificity and differences from the structure of other types of offenses in that the subjects of crimes can be not only individuals, but also legal entities. It was found that the basis for identifying a financial offense as an independent legal offense, first of all, may be the details of financial legal relations that are the subject of the offense. It has been revealed that the signs of a financial offense must be regulated by law, and the qualification of illegal actions,

that is, the analysis and comparison of illegal actions with the requirements of legal norms, allows us to conclude that there are signs of a financial offense in the subject's behavior. It has been noted that the presence of a financial offense is the basis for recognizing the act as financial, which is the basis for the application of financial and legal sanctions, i.e. manifestations. In the future, we recommend studying the features of control in the field of preventing financial crimes.

Key words: financial law, legal liability, financial offense, action, omission, tort, financial legislation of Ukraine.

Постановка проблеми. Процес глобалізації та наслідки науково-технічного прогресу відкривають нові форми та методи вчинення фінансових правопорушень, які є своєрідною передумовою для виникнення порушення законодавства у фінансовій сфері. Крім того, зростання масштабів фінансових правопорушень загрожує національній безпеці, гальмує соціально-економічний розвиток і підриває авторитет держави та всієї фінансової системи. Україна щодня втрачає величезні суми коштів через незаконні внутрішні та міжнародні фінансові потоки та діяльність, пов'язану з ухиленням від сплати податків і митних платежів і відмиванням коштів.

На цьому тлі Україна має посилити міжнародне співробітництво для активної боротьби з фінансовими правопорушеннями. Крім того, враховуючи створення та реформування деяких чинних державних інституцій, у тому числі запобігання фінансовим правопорушенням (зокрема правоохоронним, митним та податковим), постає питання про склад цілей боротьби з цим видом правопорушення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику фінансових правопорушень фрагментарно досліджували Г. Давтян [1], Д. Кобелька [2], В. Мушенко [3], А. Нестеренко [4–6], Ю. Оніщик [7], Г. Россіхіна [8], Л. Уртаєва [9–11], Г. Філоненко [12] та інші вчені й практики.

Мета статті. Метою статті є дослідити поняття, класифікації та особливостей фінансових правопорушень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дотримання фінансової дисципліни всіма суб'єктами є наслідком профіциту бюджетів і створення сильної економіки. У зв'язку з цим усі розвинені країни світу працюють над визначенням ефективних механізмів, спрямованих на забезпечення добровільної сплати податків, подання звітності та інших дій, пов'язаних із фінансовим сектором. У випадку України, враховуючи введення воєнного стану, це питання набуло нового виміру та актуальності. Протягом року в країні було вжито низку заходів, спрямованих на послаблення податкової системи та створення сприятливих умов для ведення та підтримки бізнесу в сучасних умовах.

Це засвідчило здатність країни своєчасно та ефективно реагувати на нові виклики та загрози. У міру розвитку соціальних відносин фінансові правопорушення змінюються та диференціюються за межі традиційних категорій. Фінансове право впливає на суспільні відносини, встановлюю-

ючи права та обов'язки між залученими особами та забезпечуючи їх реалізацію через можливі державно-правові обмеження щодо запланованого формування, розподілу та використання державою централізованих і децентралізованих ресурсів.

Усі правопорушення вчиняються в конкретному місці, у певний час і за конкретних обставин, а правопорушники діють належним чином і зазвичай використовують певні засоби для досягнення своїх цілей. Такі ознаки правопорушення є факультативними, оскільки вони характерні для кожного правопорушення і включаються до складу лише в тому випадку, якщо вони впливають на суспільну небезпеку правопорушника. Місце, час і обставини вчинення правопорушення іноді впливають на небезпеку, яку правопорушник становить для суспільства. Слід зазначити, що такі причинно-наслідкові зв'язки мають місце лише у кримінальних правовідносинах. У цьому випадку є різниця у фінансових відносинах, а саме те, що фактор вибору не настільки важливий. Отже, об'єктивна сторона фінансового правопорушення — це встановлена фінансово-правовими нормами сукупність ознак, що характеризують зовнішнє вираження протиправної поведінки та достатні для кваліфікації діяння як фінансове правопорушення.

Фінансове правопорушення необхідно визначати як у найширшому, так і у вузькому значеннях. У вузькому розумінні — це суспільно шкідливе, протиправне та недбале діяння суб'єкта делікту, що порушує врегульований правовими нормами порядок утворення, розподілу та використання публічних коштів, за яке законом встановлено матеріальну відповідальність. Водночас у найширшому розумінні фінансове правопорушення — це суспільно шкідлива, протиправна та недбала дія суб'єкта правопорушення, яка порушує регламентовані законодавчо встановленими правовими нормами процедури формування, розподілу та використання публічних коштів і підлягає фінансовій, адміністративній та кримінальній відповідальності. Юридичний склад фінансового правопорушення включає мету (регульований правовими нормами порядок утворення, розподілу та використання суспільних коштів), об'єктивну сторону (діяння, суспільну шкоду, протиправність), суб'єктивну сторону (вину) та суб'єкта правопорушення, а також охоплює вид юридичної відповідальності, що виникає за таке правопорушення: у вузькому розумінні — суто фінансову, а в ширшому — адміністративну, кримінальну та фінансову [7].

Правопорушення у фінансовій сфері — це суспільно шкідлива або небезпечна недбалість, протиправні дії (дії або бездіяльність) протиправних груп, які прагнуть порушити норми фінансового законодавства за допомогою правових норм щодо мобілізації (створення, формування), поширення (перерозподілу), здійснення централізованим і децентралізованим шляхом [2].

Визначення поняття «фінансове правопорушення» містить Інструкція про порядок проведення контрольних заходів контрольно-ревізійним сектором Державної судової адміністрації України, що затверджена Наказом Державної судової адміністрації України від 04.02.2005 р. № 11 [13], під якою розуміються дії чи бездіяльність посадових осіб суду загальної юрисдикції, територіальних управлінь і підприємств Державної судової адміністрації, організацій, що входять до сфери управління Державної судової адміністрації України щодо невідповідності фінансово-правовим нормам.

Фінансове правопорушення являє собою порушення норм фінансового права, які регулюють відносини, пов'язані з формуванням, розподілом і використанням публічних коштів. Загальні цілі фінансових правопорушень такі: державні та місцеві органи влади захищені заходами фінансово-правової відповідальності. У рамках загальної мети фінансового правопорушення можна розрізнити загальну мету та конкретну мету правопорушення [6].

Фінансове правопорушення характеризується систематичним складом суб'єкта правопорушення на основі підвидів фінансово-правової відповідальності. Іншими словами, проблема фінансових правопорушень може виникнути в таких сферах, як податкові відносини, банківська справа, валютні та грошові відносини. Проте, якщо проаналізувати чинне законодавство, спрямоване на розвиток фінансового сектору, то можна дійти висновку, що норми чинного фінансового права не враховують усіх проявів фінансових правопорушень [4].

Поняття фінансових правопорушень включає низку істотних ознак цього явища, серед яких: 1) діяння (дія або бездіяльність); 2) протиправність (порушення фінансового законодавства); 3) вина; 4) правопорушення вчинено конкретною групою; 5) судимість (наявність матеріальної відповідальності) [4].

Порушення фінансового законодавства кваліфікуються як фінансові правопорушення на всіх стадіях провадження. Практична можливість забезпечення точної та повної кваліфікації значною мірою залежить від обсягу та правдивості інформації про обставини вчинення правопорушення, у зв'язку з чим для кожного рівня пред'являються різні вимоги до обсягу кваліфікації. Завдання першого етапу кваліфікації часто полягає в тому, щоб визначити, до якого виду правопорушення відноситься справа, що розглядається (проступок, тяжкий злочин, дисциплінарний проступок, цивільне право-

порушення тощо). Обсягу наявної інформації іноді достатньо лише для того, щоб зробити висновок про протиправність дії. У рамках фінансово-правового розслідування правоохоронні органи вирішують, яким нормам закону про фінансові правопорушення відповідає таке діяння. Отримані знання зазвичай відображаються у відповідних правових актах. На цьому етапі, коли правоохоронні органи розглядають справи про порушення фінансового законодавства, вони дають остаточну правову оцінку вчиненому правопорушенню. Після перевірки орган (посадова особа) погоджується на попередню кваліфікацію або дає висновок про іншу кваліфікацію цього правопорушення. Це враховано і відображено в постанові про припинення фінансових санкцій. Однак ця кваліфікація не завжди є остаточною [8].

Враховуючи те, що фінансові правопорушення є одним із багатьох правопорушень, визначення фінансових правопорушень має містити як загальні, так і специфічні ознаки, властиві всім правопорушенням.

Безпосереднім предметом фінансових правопорушень є певні правовідносини, які охороняються нормами фінансового права та гарантуються фінансово-правовою відповідальністю. Фінансові правопорушення спрямовані проти осіб (фізичних чи юридичних), які порушують фінансове законодавство та можуть бути притягнуті до фінансової та юридичної відповідальності відповідно до чинного законодавства. Фінансові правопорушення від інших видів правопорушень відрізняє ідентифікація суб'єкта правопорушення. Компанії можуть здійснювати лише фінансові правопорушення [6].

Важливим аспектом дослідження цільової групи фінансових правопорушень є визначення їх правової природи. Суб'єкти фінансових правопорушень характеризуються ознаками, що дозволяють колективно застосовувати заходи фінансово-правової відповідальності. Ця інформація відрізняється для фізичних і юридичних осіб. Фінансова правосуб'єктність — це юридичний актив, наданий суб'єкту фінансових правовідносин. У вузькому розумінні фінансова правосуб'єктність — це здатність суб'єкта фінансових правовідносин брати безпосередню участь у фінансовому правовідношенні. Фінансова правосуб'єктність включає правоздатність і дієздатність [6].

Суб'єкти фінансових правопорушень можуть бути загальними або конкретними. Прикладами перших є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства всіх форм власності, об'єднання громадян, державні службовці, громадяни України та іноземні громадяни [1].

Проблема фінансових правопорушень має багато важливих аспектів, актуальних для правових, соціальних і психологічних досліджень. Першим кроком у вирішенні проблеми є визначення вихідного поняття на правовому рівні. Тому що чіткість

у правовій сфері є найважливішою запорукою подальшого розвитку систем запобігання фінансовим правопорушенням.

Юридичний склад фінансових правопорушень виявляє свою специфіку та відмінності від структури інших видів правопорушень у тому, що суб'єктами злочинів можуть бути не лише фізичні, а і юридичні особи. Винність суб'єкта визначається заздалегідь. Водночас об'єктивна сторона чітко виражена в характері фінансових правопорушень, які є повторними та можуть бути безперервними [6].

Ознаками фінансових правопорушень є загальні ознаки (як і для всіх видів порушень) [11]:

- 1) дія, що виражається у формі дії або бездіяльності;
- 2) суспільно шкідливе або небезпечне протиправне діяння, що порушує норми фінансового законодавства і зачіпає фінансові інтереси країни;
- 3) встановлення юридичної відповідальності за вчинення правопорушення;
- 4) об'єктом правопорушення є суспільні відносини, що складаються у сфері оподаткування: управління митними платежами, бюджетними процедурами, проведення розрахунків у національній та іноземній валюті, здійснення готівкових та безготівкових розрахунків, здійснення ліцензованої господарської діяльності, банківської діяльності, страхування тощо;
- 5) предметна спрямованість — оподаткування відповідно до закону, управління митними платежами, бюджетними процедурами, обчисленням внутрішньої та іноземної валюти, проведенням готівкових та безготівкових розрахунків, коштами до сплати в процесі здійснення ліцензійної господарської діяльності, банківської діяльності, страхування тощо;
- 6) фінансово-правова визначеність — охоплює види фінансових правопорушень, за які передбачена відповідальність чинним законодавством;
- 7) суб'єкт злочину — платник податків, податковий агент та/або їх посадові особи, посадові особи контролюючого органу [11].

Характеристикою фінансових правопорушень може бути висока латентність і різноманітність методів правопорушення. Приклади загальних характеристик включають ієрархії та пірамідні схеми. Це пояснюється тим, що кожна система є частиною іншої більшої системи, а її елементи можна розглядати як незалежні системи. Рівень складності низький таких систем. Фінансові правопорушення є частиною ширшої злочинної системи (економіки), але фінансові правопорушення, які її складають, можна згрупувати в окремі групи, щоб сформулювати певні види незаконної діяльності або конкретні типи правопорушень (наприклад, побутові правопорушення, податкові правопорушення). Це означає, що рівень складності підсистеми низький [10].

Суцільна інституціоналізація банківського та фінансового права призвела до кодифікації відповідних правових блоків шляхом прийняття Бюджетного кодексу України [14] та Податкового кодексу України [15]. У кожному з цих кодифікованих законів законодавці намагаються встановити важливі положення щодо відповідальності за відповідні правопорушення. В окремих положеннях цих нормативних актів законодавець формалізує поняття бюджетного чи податкового правопорушення.

Відповідно до статті 116 Бюджетного кодексу України 08.07.2010 р. № 2456-VI (із змінами) [14] учасники бюджетного процесу отримують звіти про складання, розгляд, затвердження бюджету, внесення змін, порядок виконання бюджету, визначеного цим кодексом. Інші нормативно-правові акти визнаються бюджетними правопорушеннями.

Від бюджетних правопорушень можуть постраждати лише ті, хто бере участь у бюджетному процесі. Відповідно до статті 20 Бюджетного кодексу України [14] до бюджетного процесу залучаються установи та посадові особи, які мають бюджетні повноваження. З урахуванням положень цієї статті суб'єктом бюджетного правопорушення може бути учасник бюджетного правопорушення, який не є державним органом, органом влади Автономної Республіки Крим, органом місцевого самоврядування або бюджетним органом. В окремих випадках це передбачено безпосередньо статтею 21 Бюджетного кодексу України [14], де зазначено, що учасниками бюджетних правопорушень є фізичні та юридичні особи, які не мають статусу бюджетних установ (одержувачі бюджетних коштів). Отже, одержувачі бюджетних коштів також повинні розглядатися як потенційні учасники бюджетного процесу, а отже, потерпілі від бюджетних правопорушень [14].

Натомість у попередніх редакціях Податкового кодексу України [15] термін «податкове правопорушення» використовувався для позначення протиправних дій (дій чи бездіяльності) платників податків, податкових агентів та/або їх посадових осіб, а також контролюючих органів. Невиконання або неналежне виконання вимог цього кодексу та інших законів, а також контроль за дотриманням покладено на контролюючий орган.

Відповідно до статті 109 Податкового кодексу України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (із змінами) [15] податкові правопорушення — це неправомірні дії (дії чи бездіяльність) платників податків, податкових агентів та/або їх посадових осіб, а також посадових осіб контролюючих органів, що призвели до невиконання зобов'язань. Контроль за неналежним виконанням, дотриманням вимог, встановлених цим кодексом та іншими законами, покладається на орган контролю.

Залежно від деталей об'єкта правопорушення можна виділити два види податкових правопорушень:

- правопорушення, що впливають на податкові відносини та безпосередньо завдають фінансових збитків органам державної влади та місцевого самоврядування у зв'язку з безпосереднім здійсненням справляння податків;
- правопорушення, що посягають на відносини, що забезпечують дотримання встановленого адміністративного порядку у сфері оподаткування [3].

Сучасна вітчизняна доктрина у сфері фінансових правопорушень розвивається у двох напрямках: розглядає фінансові правопорушення як підставу фінансово-правової відповідальності та розглядає фінансові правопорушення як самостійну систему фінансового права. Дослідники обирають такі основні підходи до визначення фінансових правопорушень:

- 1) функціональний, де фінансові правопорушення складають основу фінансово-правової відповідальності);
- 2) тимчасові, за яких фінансові правопорушення стають безумовною підставою фінансової відповідальності та окремих дій;
- 3) адміністративна діалектика, в якій фінансове правопорушення стає основою адміністративної відповідальності;
- 4) інтеграція поєднує функціональні підходи та визнає фінансові правопорушення основою кримінальної, цивільної, адміністративної та інших видів діяльності;
- 5) підхід, який визнає фінансові правопорушення правопорушеннями фінансового права [5].

Підставою для виділення фінансового правопорушення як самостійного юридичного правопорушення насамперед можуть бути реквізити фінансових правовідносин, що є предметом правопорушення. Найпоширеніші ознаки фінансового правопорушення включають:

- проявляється у формі дії (тобто дії чи бездіяльності);
- носить небезпечний і суспільно шкідливий характер;
- це протиправне діяння, яке порушує норми фінансового права та зачіпає фінансові інтереси країни;
- передбачає юридичну відповідальність [10].

Для фінансових правопорушень характерні загальні ознаки (всі види порушень) і специфічні (видові) ознаки (тобто ознаки, які в сукупності дають змогу відрізнити один вид порушення від іншого). Підставою для виділення фінансового правопорушення як самостійного юридичного правопорушення є деталі фінансових правовідносин, що є предметом правопорушення. При цьому до найпоширеніших ознак фінансових правопорушень можна віднести: поведінку, яка виражається у формі дії або бездіяльності; протиправну дію, яка порушує норми фінансового права та завдає шкоди фінансовим інтересам країни [10].

Характеристикою фінансових правопорушень може бути висока латентність і різноманітність методів правопорушника [12; 16–18]. Характеристика складу фінансового правопорушення складається з об'єкта, об'єктивних сторін (дії, суспільно небезпечні наслідки та причинний зв'язок між ними), суб'єктивної сторони (вини) та суб'єктивної сторони об'єкта, а також інших ознак, зокрема мотивів, методів, інструментів тощо, хоча це не є обов'язковим. Саме наявність конструкта фінансового правопорушення дає змогу розмежувати законну та протиправну діяльність у сфері фінансових відносин, а також фінансове правопорушення та інші правопорушення у цій сфері [10].

Нині в законодавстві України питання про встановлення факту порушення фінансового права вирішується шляхом встановлення нормативних ознак окремих видів фінансових правопорушень та характеру відповідальності особи. Фінансові правовідносини, в яких можуть бути вчинені фінансові правопорушення, характеризуються складністю та чіткою диференціацією залежно від спрямованості. Підставою для виділення фінансового правопорушення як самостійного виду юридичного правопорушення є специфіка фінансових правовідносин, які є предметом правопорушення. Одним із критеріїв, за якими можна юридично класифікувати фінансові правопорушення, є вид відповідальності, до якої буде притягнуто суб'єкта правопорушення [9].

Забезпечення ефективних механізмів протидії фінансовим правопорушенням в Україні не повинно обмежуватися одноразовими заходами, а мати комплексний та концептуальний характер, визначаючи сферу адміністративної юрисдикції органів загальних та спеціальних повноважень щодо сфери протидії фінансовим правопорушенням. Інститути громадянського суспільства відіграють особливу роль у запобіганні фінансовим правопорушенням. Новий підхід до вирішення проблеми фінансових правопорушень має бути зосереджений на здійсненні профілактичних заходів проти злочинної поведінки, аналізі чинників та умов, що призводять до протиправної поведінки, усунення та вирішення конфліктів. Тільки за цих умов використання профілактичних заходів допоможе досягти очікуваних результатів, які виражаються у зведенні фінансових порушень до мінімуму.

Час, коли було скоєно фінансове правопорушення, зазвичай можна визначити за допомогою відповідного програмного забезпечення або банківської системи безпеки, якщо вона використовувалася під час злому. Взагалі фінансові правопорушення можуть починатися з моменту внесення відповідних даних у документ і закінчуватися несплатою відповідного платежу протягом певного часу. Залежно від виду виплати тривалість делікту може становити дні, місяці та навіть роки [10].

Фінансове правопорушення можна визначити як суспільно шкідливе (небезпечне) діяння (дія

чи бездіяльність), протиправне (порушення норм фінансового права) або необережне діяння протиправного суб'єкта (фізичної чи юридичної особи), яке завдає шкоди фінансовій сфері. Законом охороняються інтереси держави та суспільства та встановлюється фінансово-правова відповідальність. Якщо в поведінці є всі перераховані вище ознаки, то можна стверджувати, що в поведінці є ознаки кримінального правопорушення. Якщо діяння не має жодної з перелічених ознак, воно не вважається злочином.

Конструкт фінансового правопорушення — це нормативно сконструйована правова модель, яка репрезентує типові прояви протиправних дій, що порушують фінансові норми, за які фінансове право передбачає фінансово-правову відповідальність. Те, що становить фінансове правопорушення, є критерієм правдивої кваліфікації правопорушення і, таким чином, визначає правомірність накладення фінансових і правових санкцій. Наявність у делікті ряду суб'єктивних та об'єктивних проявів є основною правовою підставою притягнення суб'єкта фінансових правовідносин до фінансово-правової відповідальності. Розглядаючи основу фінансового правопорушення ширше, необхідно також брати до уваги інші основи, зокрема нормативні, фактичні та процесуальні підстави.

Ознаки фінансового правопорушення повинні бути врегульовані законом, а кваліфікація протиправних дій, тобто аналіз і порівняння протиправних дій з вимогами правових норм, дозволяє зробити висновок про наявність у поведінці суб'єкта ознак фінансового правопорушення. Фактична основа повинна бути включена в підхід суб'єкта, правова основа повинна бути включена в правові вимоги та відповідні процесуальні формулювання для фінансових правопорушень.

Широкий спектр тем, що стосуються фінансової та юридичної відповідальності, ілюструє різноманіття правовідносин, які охороняються фінансовим правом. Ще однією особливістю складу об'єктів фінансових правопорушень є широке представництво юридичних осіб як суб'єктів юридичної відповідальності, а не лише платників податків. Фінансова правосуб'єктність — це гарантована державою властивість суб'єкта, який володіє та набуває нових прав та обов'язків у сфері фінансових правовідносин і несе відповідальність за неналежне здійснення прав або невиконання обов'язків, що випливають із цих прав залежно від деталей фінансової діяльності та функцій державного обслуговування.

Виключна зосередженість права, в тому числі фінансового, на психологічній концепції провини певною мірою нівелює цей важливий елемент. Діалектичний характер режиму провини вимагає, щоб при концептуалізації цього поняття не відходили від протистояння психологічної, нор-

мативної, оцінної та інших сутностей провини, а знаходили компроміс у симбіозі та поєднанні з іншими визначеними поняттями. Лише за цих умов можливий повний і комплексний підхід до визначення сутності фінансового правопорушення.

Наявність фінансового правопорушення є підставою для визнання діяння фінансовим, що є підставою для застосування фінансово-правових санкцій. Тобто основною правовою підставою притягнення суб'єкта фінансових правовідносин до фінансово-правової відповідальності є наявність у делікті сукупності суб'єктивних та об'єктивних проявів.

Ці ознаки складу фінансового правопорушення передбачені законом. Кваліфікація делікту полягає в аналізі та зіставленні делікту з вимогами правових норм. Це дозволяє з'ясувати, чи містить поведінка суб'єкта ознаки конкретної злочинної конструкції.

Фактичною підставою є дії суб'єкта, правовою — вимоги закону і тому процесуально оформлені факти, які призводять до вчинення фінансового правопорушення. В основі фінансово-правової відповідальності лежить склад фінансового правопорушення, який характеризується соціальною шкідливістю (небезпекою), протиправністю та почуттям провини.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, можна сформулювати такі висновки, що:

по-перше: проблема фінансових правопорушень має багато важливих аспектів, актуальних для правових, соціальних і психологічних досліджень;

по-друге: підставою для виділення фінансового правопорушення як самостійного юридичного правопорушення, насамперед, можуть бути реквізити фінансових правовідносин, що є предметом правопорушення;

по-третє: забезпечення ефективних механізмів протидії фінансовим правопорушенням в Україні не повинно обмежуватися одноразовими заходами, а мати комплексний та концептуальний характер, визначаючи сферу адміністративної юрисдикції органів загальних та спеціальних повноважень щодо сфери протидії фінансовим правопорушенням;

по-четверте: конструкт фінансового правопорушення — це нормативно сконструйована правова модель, яка репрезентує типові прояви протиправних дій, що порушують фінансові норми, за які фінансове право передбачає фінансово-правову відповідальність;

по-п'яте: ознаки фінансового правопорушення повинні бути врегульовані законом, а кваліфікація протиправних дій, тобто аналіз і порівняння протиправних дій з вимогами правових норм, дозволяє зробити висновок про наявність у поведінці суб'єкта ознак фінансового правопорушення.

У перспективі подальших досліджень рекомендуємо дослідити особливості контролю у сфері запобігання фінансовим правопорушенням.

Література

1. Давтян Л.Г. Суб'єктивний аспект податкових злочинів // *Новітні кримінально-правові дослідження* — 2015: збірник наукових праць / відп. ред. д-р юрид. наук, проф. О.В. Козаченко. Миколаїв : Іліон, 2015. С. 193–196. URL: <http://hdl.handle.net/11300/4673> (дата звернення: 03.01.2024).
2. Кобелька Д.М. До проблеми визначення правопорушень у фінансовій сфері // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2014. № 11, Т. 1. С. 195–197. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2014_11%281%29__57 (дата звернення: 03.01.2024).
3. Мушенюк В.В. Фінансове правопорушення та відповідальність за його вчинення в системі державної фінансової політики України // *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2014. № 5. С. 110–117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2014_5_31 (дата звернення: 03.01.2024).
4. Нестеренко А.А. Поняття фінансового правопорушення: український та закордонний досвід // *Правова держава*. 2016. № 24. С. 110–115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prav_2016_24_20 (дата звернення: 03.01.2024).
5. Нестеренко А.А. Щодо підходів до визначення фінансового правопорушення // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2016. № 23. С. 92–95. URL: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc23/26.pdf> (дата звернення: 03.01.2024).
6. Нестеренко А.А. Юридичний склад фінансового правопорушення // *Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. / редкол.: С.В. Ківалов (голов. редкол.), Л.І. Кормич (голов. ред.), А.В. Полухіна (відп. ред.) [та ін.]; НУ «ОЮА», Південноукр. центр гендер. проблем. Одеса : Фенікс, 2016. Вип. 58. С. 292–304. URL: <http://hdl.handle.net/11300/8807> (дата звернення: 03.01.2024).*
7. Оніщик Ю.В. Проблеми визначення поняття «фінансове правопорушення»: сучасний стан та перспективи розвитку // *Фінансове право*. 2015. № 2 (32). С. 8–11.
8. Россіхіна Г.В. Щодо питання про особливості та класифікацію актів застосування фінансово-правових норм // *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Право*. 2013. № 1062, Вип. 14. С. 77–81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPR_2013_1062_14_19 (дата звернення: 03.01.2024).
9. Уртаєва Л.Г. Видова градація фінансових правопорушень у законодавстві України // *Право та державне управління*. 2023. № 1. С. 102–107. doi: <https://doi.org/10.32840/pdu.2023.1.15>.
10. Уртаєва Л.Г. *Теоретико-правові засади запобігання фінансовим правопорушенням*: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2021. 198 с.
11. Уртаєва Л.Г. Фінансове правопорушення: економіко-правова природа // *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 396–398. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/93>.
12. Філоненко Г.Г. *Особливості розслідування ухилення від сплати податку на прибуток підприємств* : монографія. Київ : Юстініан, 2014. 259 с.
13. Інструкція про порядок проведення контрольних заходів контрольно-ревізійним відділом Державної судової адміністрації України : Затверджено Наказом Державної судової адміністрації України від 29.07.2011 р. № 120. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0120750-11#Text> (дата звернення: 03.01.2024).
14. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI (із змінами). *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 50–51. Ст. 572. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 03.01.2024).
15. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (із змінами). *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 03.01.2024).
16. Ковалів М.В., Єсімов С.С., Проць І.М., Лозинський Ю.Р., Скриньковський Р.М., Кайдрович Х.І. *Адміністративно-правовий захист прав платників податків* / Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів : СПОЛОМ, 2021. 240 с.
17. Ковалів М.В., Єсімов С.С., Проць І.М., Скриньковський Р.М., Лозинський Ю.Р. *Фінансове право України* / Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів : СПОЛОМ, 2022. 394 с.
18. Сопільник Р.Л., Ковалів М.В., Проць І.М., Хмиз М.В., Скриньковський Р.М. *Податкове право України* / Заклад вищої освіти «Львівський університет бізнесу та права». Львів : СПОЛОМ, 2023. 362 с.

References

1. Davtian L. H. Subiektyvnyi aspekt podatkovykh zlochyniv // *Novitni kryminalno-pravovi doslidzhennia* — 2015: zbirnyk naukovykh prats / vidp. red. d-r yuryd. nauk, prof. O. V. Kozachenko. Mykolaiv: Ilion, 2015. S. 193–196. URL: <http://hdl.handle.net/11300/4673> (date of access: 03.01.2024).
2. Kobelka D. M. Do problemy vyznachennia pravoporushen u finansovii sferi // *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Yurysprudentsiia*. 2014. № 11, T. 1. S. 195–197. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2014_11%281%29__57 (date of access: 03.01.2024).
3. Mushenok V. V. Finansove pravoporushennia ta vidpovidalnist za yoho vchynennia v systemi derzhavnoi finansovoi polityky Ukrainy // *Biuletyn Ministerstva yustytzii Ukrainy*. 2014. № 5. S. 110–117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2014_5_31 (date of access: 03.01.2024).

4. Nesterenko A.A. Poniattia finansovoho pravoporushennia: ukrainskyi ta zakordonnyi dosvid // *Pravova derzhava*. 2016. № 24. S. 110–115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prav_2016_24_20 (date of access: 03.01.2024).
5. Nesterenko A.A. Shchodo pidkhodiv do vyznachennia finansovoho pravoporushennia // *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Yurytsprudentsiia*. 2016. № 23. C. 92–95. URL: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc23/26.pdf> (date of access: 03.01.2024).
6. Nesterenko A.A. Yurydychnyi sklad finansovoho pravoporushennia // *Aktualni problemy polityky: zb. nauk. pr. / redkol.: S.V. Kivalov (holov. redkol.), L.I. Kormych (holov. red.), A.V. Polukhina (vidp. red.) [ta in.]; NU "OIuA", Pivdennoukr. tsentr hender. problem. Odesa: Feniks, 2016. Vyp. 58. S. 292–304. URL: <http://hdl.handle.net/11300/8807> (date of access: 03.01.2024).*
7. Onishchuk Y.V. Problemy vyznachennia poniattia «finansove pravoporushennia»: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku // *Finansove pravo*. 2015. № 2 (32). S. 8–11.
8. Rossikhina H.V. Shchodo pytannia pro osoblyvosti ta klasyfikatsiiu aktiv zastosuvannia finansovo-pravovykh norm // *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina. Serii: Pravo*. 2013. № 1062, Vyp. 14. S. 77–81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPR_2013_1062_14_19 (date of access: 03.01.2024).
9. Urtaieva L.H. Vydova hradatsiia finansovykh pravoporushen u zakonodavstvi Ukrainy // *Pravo ta derzhavne upravlinnia*. 2023. № 1. S. 102–107. doi: <https://doi.org/10.32840/pdu.2023.1.15>.
10. Urtaieva L.H. *Teoretyko-pravovi zasady zapobihannia finansovym pravoporushenniam*: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.07 — administratyvne pravo i protses; finansove pravo; informatsiine pravo / Zaporizkyi natsionalnyi universytet. Zaporizhzhia, 2021. 198 s.
11. Urtaieva L.H. Finansove pravoporushennia: ekonomiko-pravova pryroda // *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2023. № 2. S. 396–398. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/93>.
12. Filonenko H.H. *Osoblyvosti rozsliduvannia ukhylennia vid splaty podatku na prybutok pidpryiemstv*: monohrafiia. Kyiv: Yustinian, 2014. 259 s.
13. Instruktsiia pro poriadok provedennia kontrolnykh zakhodiv kontrolno-reviziinym viddilom Derzhavnoi sudovoi administratsii Ukrainy: Zatverdzheno Nakazom Derzhavnoi sudovoi administratsii Ukrainy vid 29.07.2011 r. № 120. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0120750-11#Text> (date of access: 03.01.2024).
14. Biudzhetni kodeks Ukrainy vid 08.07.2010 r. № 2456-VI (iz zminamy) // *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2010. № 50–51. St. 572. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (date of access: 03.01.2024).
15. Podatkovi kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 r. № 2755-VI (iz zminamy) // *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. St. 112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (date of access: 03.01.2024).
16. Kovaliv M.V., Yesimov S.S., Prots I.M., Lozynskyi Y.R., Skrynkovskyi R.M., Kaidrovych K.I. *Administratyvno-pravovi zakhyst prav platnykh podatkiv* / Lvivskyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav. Lviv: SPOLOM, 2021. 240 s.
17. Kovaliv M.V., Yesimov S.S., Prots I.M., Skrynkovskyi R.M., Lozynskyi Y.R. *Finansove pravo Ukrainy* / Lvivskyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav. Lviv: SPOLOM, 2022. 394 s.
18. Sopilnyk R.L., Kovaliv M.V., Prots I.M., Khmyz M.V., Skrynkovskyi R.M. *Podatkove pravo Ukrainy* / Zaklad vyshchoi osvity "Lvivskyi universytet biznesu ta prava". Lviv: SPOLOM, 2023. 362 s.